

Kontrola i ocena osiągnięć uczniów, zasady i kryteria oceniania

Systematycznej, planowej kontroli i ocenie podlegają wszystkie formy aktywności uczniów: wypowiedzi; czynności polecane przez nauczyciela; wytwory pracy (albumy tematyczne, mapy, schematy, wykresy, katalogi itp.); odpowiedzi; rozwiązywanie krzyżówek; kartkówki, sprawdziany, testy; aktywność na zajęciach (uczestnictwo w dramie, ćwiczeniach, dyskusji – poprawność działania, logika argumentacji, oryginalność i przydatność proponowanych rozwiązań); zachowanie w trakcie zajęć – obserwacja uczestnicząca (głównie w sferze postaw).

Wszystkie oceny należy opierać na czytelnych kryteriach i powszechnie obowiązujących zasadach. Oto one:

1. Szczegółowo określone są wymagania na konkretne oceny szkolne.
2. Wymienione są wszystkie formy kontroli stopnia opanowania materiału oraz postępów w nauce (klasówka, kartkówka, odpowiedź ustna itd.).
3. Formy te są bardzo dokładnie zdefiniowane, a dopuszczalność ich użycia jest także wyraźnie wskazana. Na przykład:
 - odpowiedź ustna może mieć miejsce po każdej lekcji danego przedmiotu; jej zakres obejmuje problematykę trzech ostatnich zajęć;
 - praca klasowa – forma kontroli kończąca działy programu; jest pisana po uprzedniej zapowiedzi, z wyprzedzeniem co najmniej 7 dni. Poprzedzona jest zwykle lekcją obejmującą powtórzenie i utrwalenie materiału.
4. Określone są terminy i sposoby poprawiania ocen oraz zwrotu prac pisemnych.
5. Przedstawione są: procedury komisyjno-odwoławcze – przedmiotowa i szkolna – oraz formy informowania rodziców.
6. Rozkład materiału, kryteria ocen i tym podobne opracowania wywieszane są na klasowej tablicy (mogą także być dostępne na szkolnej stronie internetowej).
7. Ustalone są tryb i terminy nadrabiania zaległości z powodu nieobecności oraz forma ich zaliczania.
8. Wszyscy, bez wyjątku, przestrzegają tych zasad na równych prawach.

Podstawą do wyprowadzenia wniosku, że uczniowie opanowali wiedzę i umiejętności przewidziane programem, jest obserwacja prowadzona systemowo, a więc w sposób planowy, ukierunkowany, właściwie dokumentowany, na wysokim poziomie warsztatowym. Opanowanie przez uczniów wymagań na poziomie podstawowym potwierdza skuteczność warsztatową nauczyciela i wspólny sukces pedagogiczny. W myśl założeń współczesnej myśli pedagogicznej ocena, oprócz spełniania pozostałych funkcji, powinna informować ucznia i nauczyciela, co już zostało osiągnięte i dopracowane, a co wymaga dalszego doskonalenia i wzmoczonego wysiłku. Niezbędne staje się więc wypracowanie własnych kryteriów, stworzenie (oprócz wewnątrzszkolnego systemu oceniania) także własnego, przedmiotowego systemu oceniania. Przedstawione niżej zestawienie to propozycja, którą można dostosować do konkretnych warunków. Ponieważ program z założenia ma charakter czynnościowy, pierwszym kryterium stają się umiejętności ucznia. Istotne są także: zaangażowanie ucznia w proces nauczania – uczenia się, jego aktywność, utożsamianie się z problematyką i przejawianie zainteresowania. W dalszej kolejności ocenie powinien podlegać cały zasób wiedzy.

Propozycja kryteriów oceniania

Ocena	Umiejętność i aktywność Uczeń:	Wiedza Uczeń:
Celująca	<ul style="list-style-type: none"> • inicjuje dyskusję • przedstawia własne (racjonalne) koncepcje rozwiązań, działań, przedsięwzięć • systematycznie wzbogaca swoją wiedzę i umiejętności, dzieli się tym z grupą • odnajduje analogie, wskazuje szanse i zagrożenia określonych rozwiązań • wyraża własny, krytyczny, twórczy stosunek do omawianych zagadnień • argumentuje w obronie własnych poglądów, posługując się wiedzą pozaprogramową 	<ul style="list-style-type: none"> • zdobył wiedzę znacznie wykraczającą poza zakres materiału programowego
Bardzo dobra	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie korzysta ze wszystkich dostępnych źródeł informacji • samodzielnie rozwiązuje zadania i problemy postawione przez nauczyciela • jest aktywny na lekcjach i zajęciach pozalekcyjnych (zawodach, konkursach) • bezbłędnie wykonuje czynności ratownicze, koryguje błędy kolegów • odpowiednio wykorzystuje sprzęt i środki ratownicze • sprawnie wyszukuje w różnych źródłach informacje o sposobach alternatywnego działania (także doraźnego) • umie pokierować grupą rówieśników 	<ul style="list-style-type: none"> • zdobył pełen zakres wiedzy przewidziany w programie • sprawnie wykorzystuje wiedzę z różnych przedmiotów do rozwiązywania zadań z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa

Ocena	Umiejętność i aktywność Uczeń:	Wiedza Uczeń:
Dobra	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie korzysta ze wskazanych źródeł informacji • poprawnie rozumie w kategoriach przyczynowo-skutkowych • samodzielnie wykonuje typowe zadania o niewielkim stopniu złożoności • podejmuje wybrane zadania dodatkowe • jest aktywny w czasie lekcji • poprawnie wykonuje czynności ratownicze, umie dobrać potrzebny sprzęt i wykorzystać niektóre środki ratownicze 	<ul style="list-style-type: none"> • opanował materiał programowy w stopniu zadowalającym
Dostateczna	<ul style="list-style-type: none"> • pod kierunkiem nauczyciela wykorzystuje podstawowe źródła informacji • samodzielnie wykonuje proste zadania w trakcie zajęć • przejawia przeciętną aktywność 	<ul style="list-style-type: none"> • opanował podstawowe elementy programu, pozwalające na podejmowanie w otoczeniu działań ratowniczych i zabezpieczających
Dopuszczająca	<ul style="list-style-type: none"> • przy pomocy nauczyciela wykonuje proste polecenia, wykorzystując podstawowe umiejętności 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje braki w wiedzy, nie uniemożliwiają one jednak dalszej edukacji i mogą zostać usunięte
Niedostateczna	<ul style="list-style-type: none"> • nie potrafi wykonać prostych poleceń, wymagających zastosowania podstawowych umiejętności 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje braki w wiedzy, które uniemożliwiają dalszy rozwój w ramach przedmiotu

Bardzo wartościowym narzędziem kontroli osiągnięć szkolnych ucznia są testy, szczególnie opracowane indywidualnie przez nauczycieli, ponieważ oni najlepiej znają możliwości grupy, z którą pracują, oraz swoje możliwości warsztatowe. Do tworzenia testów wykorzystuje się najczęściej zadania:

1. otwarte:

- z luką (wymagające uzupełnienia zdania przez wstawienie brakującego wyrazu);
- wymagające krótkiej odpowiedzi (udzielonej za pomocą liczb, wyrazu lub prostego zdania);
- wymagające rozszerzonej odpowiedzi (w formie rozwiniętej, często rozprawki);

2. zamknięte:

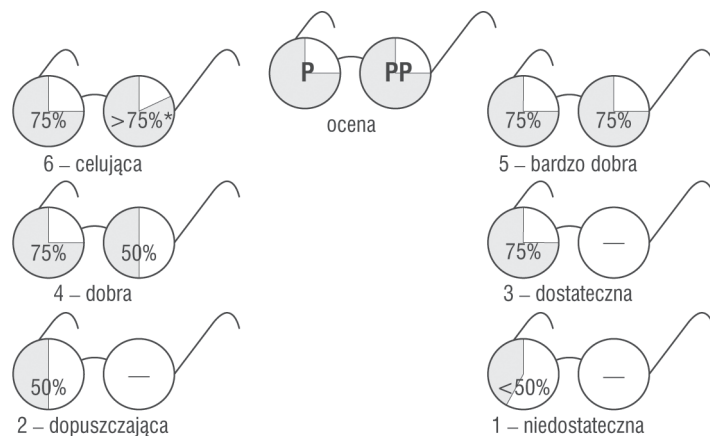
- „prawda – fałsz” (wymagające określenia prawidłowości podanego stwierdzenia);
- wielokrotnego wyboru (wymagające wskazania prawidłowej odpowiedzi wśród wielu propozycji);
- dobieranie par poprawnych stwierdzeń.

Podkreślmy wreszcie – obowiązkiem nauczyciela są: diagnoza pedagogiczna oraz systematyczne monitorowanie efektów własnej pracy.

Przykład konstrukcji testu wielostopniowego

Poziom wymagań	Liczba zadań	Oczekiwania – norma wymagań	Ocena
Podstawowy	12	6P	2
		9P	3
Ponadpodstawowy	6	9P + 3 PP	4
		9P + 5 PP	5
Wykraczający	1	9P + 5 PP i 1 W	6

Ilustracją rozwiązań zaproponowanych w tabeli jest opatrzony komentarzem schemat graficzny przedstawiony na następnej stronie.

* również wiedza i umiejętności z poziomu wykraczającego

Ze względu na prawo ucznia do popełniania błędów i mając na uwadze prawdopodobieństwo niedoskonałej konstrukcji zadań dobranych przez nauczyciela (źle dobrany poziom wymagań czy stopień trudności) sugeruje się normę 75% dla ocen dostatecznej i bardzo dobrej. Oceny dopuszczającą i dobrą wystawia się według norm tradycyjnych, określonych arbitralnie – tutaj na poziomie 50% (z zakresu P lub PP). W zadaniach wykraczających warto zwiększyć te normy o około 10%.

Przykładowa karta obserwacji pracy ucznia w ramach edukacji dla bezpieczeństwa na III etapie edukacyjnym

Klasa:	Uczeń:	Data obserwacji:	Temat: Zakres treści:		
Wymagania			Prezentowane formy aktywności w zakresie:		
			wiedzy	umiejętności	postaw
P					
PP					
W					
Wnioski z obserwacji:					